

Regeringens proposition

1986/87:167

om ändring i lagen (1902:71 s. 1),
innefattande vissa bestämmelser om
elektriska anläggningar

Prop.
1986/87:167

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 21 maj 1987.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Birgitta Dahl

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen). Genom förslaget införs rätt för små, lokala elproducenter att sälja elström till den som innehar områdeskoncession enligt ellagen. Skyldigheten för koncessionshavaren att köpa ström föreslås omfatta endast ström från sådana kraftverk som kan leverera en effekt av högst 1 500 kilowatt.

Enligt gällande bestämmelser är koncessionshavare, på begäran av dem som utnyttjar elektrisk ström, skyldig att underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans eller överföring av ström. I propositionen föreslås att även den som levererar eller önskar leverera elström från ett litet kraftverk till koncessionshavaren skall kunna påkalla sådan prövning.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1988.

Lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Härigenom föreskrivs att 2 § 4 och 7 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §
4 mom.¹

Den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är skyldig att tillhandahålla ström åt var och en som inom området behöver den för normala förbrukningsändamål, om inte annat följer av andra stycket eller det finns särskilda skäl till undantag.

Inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses bli distribuerad föreligger inte skyldighet att leverera ström för värmeförsörjning av en byggnad, om strömmen är avsedd för värmeförsörjning på något annat sätt än med värmepump eller om strömmen är avsedd för en värmepump men värmepumpar, enligt riktlinjer som kommunfullmäktige har beslutat, inte bör förekomma inom området. Trots detta föreligger dock skyldighet att leverera ström, om värmeförsörjningen av byggnaden med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet. Har ström till en värmepump börjat tillhandahållas före fullmäktiges beslut gäller skyldighet att leverera så länge värmepumpen är i bruk.

Den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är skyldig att, om det inte finns särskilda skäl till undantag, köpa ström från elproduktionsanläggning som är belägen inom området och som kan leverera en effekt om högst 1 500 kilowatt.

Den som innehar linjekoncession är skyldig att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt en innehavare av områdeskoncession, i den mån det behövs för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första och andra styckena. Sådan skyldighet att leverera eller överföra ström föreligger även i övrigt gentemot förbrukare, vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

Den som innehar linjekoncession är skyldig att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt en innehavare av områdeskoncession, i den mån det behövs för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första – tredje styckena. Sådan skyldighet att leverera eller överföra ström föreligger även i övrigt gentemot förbrukare, vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

Frågor om förpliktelser, som avses i detta moment, prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

¹ Senaste lydelse 1985:48.

7 mom.²

Koncessionshavaren är skyldig att, på framställning av den som nyttjar elektrisk ström från anläggningen eller önskar komma i ätnjutande därav, för åstadkommande av skälig prissättning underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans eller överföring av strömmen.

För åstadkommande av skälig prissättning är koncessionshavaren skyldig att underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans, överföring eller inköp av ström på framställning av

1. den som nyttjar eller önskar nyttja ström från anläggningen,
2. den som levererar eller som önskar leverera ström till anläggningen från en sådan elproduktionsanläggning som avses i 4 mom. tredje stycket.

Frågor om prisreglering prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering får göras också av anläggningens innehavare.

Avtal, som strider mot beslut om prisreglering, är utan verkan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

² Senaste lydelse 1982:487.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 21 maj 1987.

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Sigurd-
sen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Bod-
ström, Göransson, Gradin, Dahl, Holmberg, Hellström, Wickbom, Jo-
hansson, Hulterström, G. Andersson

Föredragande: statsrådet Dahl

Proposition om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattade vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

1 Inledning

Riksdagen (NU 1985/86:17, rskr. 172–173) har uttalat att ägarna till små vattenkraftverk måste garanteras en korrekt ersättning för sina kraftleveranser och att regeringen bör komma med förslag i frågan.

Ett förslag till ändring av lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, ellagen, som syftar till att stärka de små kraftverkens ställning, har i april 1987 utarbetats inom miljö- och energidepartementet. Företrädare för statens energiverk, statens vattenfallsverk, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen, Riksförbundet Energileverantörerna och Sveriges Energiföreningars Riksorganisation har vid en hearing den 15 april 1987 lämnat lagförslaget utan erinran. Lagförslaget hör fogas till protokollet som *bilaga 1*. Mitt förslag till ändring i ellagen överensstämmer i allt väsentligt med nämnda lagförslag.

Regeringen beslutade den 7 maj 1987 att inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i ellagen. Det till lagrådet remitterade förslaget överensstämmer med lagförslaget i propositionen. Lagrådet har i sitt yttrande, som bör bifogas protokollet som *bilaga 2*, inte haft någon erinran mot förslaget.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna utgångspunkter

Enligt ellagen får inte elektriska starkströmsledningar dras fram eller begagnas utan tillstånd (koncession) av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. En koncession kan avse en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ledningsnät inom ett visst område (områdeskoncession). De lokala eldistributionsföretagen får genom om-

rådeskoncession ensamrätt att distribuera elström inom ett visst område. Enligt ellagen gäller en skyldighet – med vissa undantag – för eldistributören att tillhandahålla ström åt var och en som inom området behöver den för normala förbrukningsändamål. På begäran av en abonnent är vidare leverantören enligt ellagen skyldig att underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans eller överföring av strömmen (prisreglering) av den myndighet som regeringen bestämmer. Frågor om prisreglering prövas av prisregleringsnämnden för elektrisk ström inom statens energiverk. Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering får göras också av anläggningens innehavare. Prisregleringsnämndens beslut kan inte överklagas. Vidare är avtal, som strider mot beslut om prisreglering, utan verkan.

Små kraftverk kan av tekniska skäl normalt leverera endast till eldistributören i området. Sådana kraftleveranser är oreglerade i nuvarande lagstiftning. Svenska Elverksföreningen har dock utarbetat rekommendationer för distributionsföretagens prissättning m. m. för dessa fall – EKOVISAM (ekonomiska villkor för samkörning med mindre produktionsanläggningar upp till 1 500 kW). Rekommendationerna bygger på huvudprincipen att eldistributören skall ersätta leveranser från små kraftverk med det belopp som motsvarar de kostnader som distributören annars skulle haft för inköp av motsvarande kraft.

Statens energiverk uppskattade i en utredning om små vattenkraftverk hösten 1984 (statens energiverk 1984:4) antalet små vattenkraftverk i effektregistret 100–1 500 kW till ca 520.

Dessutom fanns ett stort antal små vattenkraftverk med lägre effekt. Under de närmaste decennierna kommer ett antal av dessa anläggningar att behöva förnyas.

Den av riksdagen år 1984 (prop. 1983/84:160, BoU 30, rskr. 388) antagna planen för vattenkraftens utbyggnad förutsätter att nya små vattenkraftverk tillkommer och att produktionen i befintliga anläggningar vidmakthålls och i vissa fall ökas.

I energiverkets utredning redovisades även en granskning av innehållet i och tillämpningen av EKOVISAM. Energiverket fann att rekommendationerna i EKOVISAM ger ägarna till mindre kraftverk skälig ersättning för levererad kraft. Flertalet av de befintliga avtal som verket granskat avvek dock från huvudreglerna i EKOVISAM, oftast till kraftverksägarnas nackdel. Energiverket hade även fått uppgift om några fall där distributören, enligt kraftverksägaren, motsatt sig att träffa skriftlig överenskommelse. Efter överläggningar med statens energiverk åtog sig Svenska Elverksföreningen bl. a. att kraftfullt verka för att eldistributörerna skulle inköpa elkraftsöverskotten från små vattenkraftverk och därvid lämna ersättning enligt reglerna i EKOVISAM.

I februari 1986 konstaterade Svenska Elverksföreningen i en rapport till statens energiverk att en enkätundersökning visat att följsamheten till EKOVISAM var stor hos föreningens medlemsföretag. I mars 1986 presenterade emellertid Sveriges Energiföreningars Riksorganisation och Småkraftföretagens Riksförening en annan utredning som redovisade avtal där ersättningen till kraftverksägarna var sämre än vad som rekommende-

ras i EKOVISAM. Våren 1986 uttalade näringsutskottet (NU 1985/86:17) att ägarna till små vattenkraftverk måste garanteras en korrekt ersättning för sina kraftleveranser. I annat fall kunde enligt utskottet statens ambition att stimulera utbyggnad och modernisering av små kraftverk motverkas. Utskottet menade att de företagna utredningarna visade att branschen själv inte helt kunnat komma till rätta med problemen. Utskottet fann därför att ägarna till små kraftverk borde ges en laglig rätt att få priset prövat. Utskottet kom fram till att regeringen borde låta utreda hur en sådan lagprövning skall ske och därefter återkomma till riksdagen med förslag till de åtgärder som krävs.

2.2 Hur de små kraftverkens ställning bör stärkas

Mitt förslag: En skyldighet införs för den som innehar områdeskoncession att köpa elström från små, lokala elproduktionsanläggningar. Sådana elproducenter ges vidare möjlighet att få pris och övriga villkor för leveranserna prövade av den myndighet som regeringen bestämmer.

Skälen för mitt förslag: Elproduktionsteknikens utveckling har inneburit att småskaliga projekt blivit tekniskt och ekonomiskt allt intressantare. Mycket talar för att den utvecklingen kommer att fortsätta. Småskalig elproduktion kommer att ge ett tillskott till vår framtida eltillförsel. Jag avser då inte enbart vattenkraft utan även exempelvis vindkraft och småskalig mottryckskraft. Det är därför väsentligt att tillkomsten av ny småskalig elproduktion inte hindras av svårigheter för kraftverksägarna att avyttra eller få en skäligen ersättning för den kraft de kan leverera.

Den ensamrätt som områdeskoncessionen ger den lokale eldistributören är nödvändig för att man skall få en rationell distributionsverksamhet. Distributören får själv fastställa priser och övriga villkor, men abonnenten har alltid möjlighet att få en skälighetsprövning gjord av en myndighet. Detta system har visat sig fungera mycket bra.

Små, lokala elproducenter är i praktiken hänvisade till endast en möjlig köpare av deras kraft, nämligen distributören i området.

Som riksdagen anfört bör tillkomsten av ny, småskalig elproduktion inte hindras av svårigheter för ägarna av mindre kraftverk att få en skäligen ersättning för den kraft som de kan leverera. Enligt min mening bör därför vissa ändringar göras i ellagen i syfte att ge den småskaliga elproduktionen rättvisa förutsättningar för verksamheten.

Jag anser således att en innehavare av områdeskoncession bör vara skyldig att köpa elkraft från mindre elproduktionsanläggningar inom koncessionsområdet. Inköpskyldigheten bör begränsas till att avse endast anläggningar med en högsta effekt av 1 500 kW. Härigenom berörs endast de anläggningar som i praktiken inte kan leverera till andra än distributören i området.

Producentens anläggning bör uppfylla de tekniska krav som distributö-

ren rimligen kan ställa för att själv kunna upprätthålla sin normala kvalitet i distributionen, liksom givetvis alla krav som gäller elsäkerhet. Producenten bör betala för de eventuella merkostnader som distributören har för att kunna ta emot kraften. Frågan om förpliktelser att tillhandahålla ström enligt 2 § 4 mom. ellagen prövas av statens energiverk. Jag avser att föreslå regeringen en bestämmelse i elförordningen (1982:548) så att verket även bemyndigas att pröva frågor om nu ifrågavarande inköpsskyldighet. Verket bör ha möjlighet att i sådana fall som jag nyss nämnt och i andra fall när särskilda skäl föreligger medge undantag från inköpsskyldigheten.

Som nämnts kan elabonnenter påkalla prövning av skäligheten i distributörens villkor för leverans av ström. Bakgrunden är att abonnenterna är hänvisade till en enda distributör. En leverantör av elkraft från ett mindre kraftverk befinner sig i motsvarande situation genom att han i praktiken är hänvisad till en enda köpare. Enligt min mening bör därför en leverantör av elkraft från mindre kraftverk ha samma möjlighet att påkalla prövning av pris och övriga villkor för leveranser som elabbonenterna.

Prisregleringsnämnden för elektrisk ström inom statens energiverk prövar frågor om prisreglering på begäran av abonnent. Innan nämnden prövar ett ärende skall ett särskilt förlikningsförfarande genomföras. De flesta anmälningar till nämnden avslutas med förlikning. Den prövning som en leverantör enligt mitt förslag skall kunna påkalla har stora likheter med gällande system. Jag ämnar därför föreslå regeringen att även den nya prisregleringsuppgiften fullgörs av prisregleringsnämnden. Efter mönster i nuvarande system bör ett förlikningsförfarande ingå i behandlingen av dessa ärenden.

Prövningen bör utgå från att mottagandet av kraft från en lokal producent inte skall medföra merkostnader för distributören jämfört med inköp av motsvarande kraft enligt de råkraftpriser som tillämpas inom området.

Även om rekommendationerna i EKOVISAM för närvarande inte konsekvent tillämpas i praktiken så bör dessa rekommendationer anses som en av eldistributionsbranschen accepterad norm för hur ersättningar till små producenter bör beräknas. Elverksföreningen har uppmanat distributörerna att köpa kraft från små kraftstationer och därvid lämna ersättning enligt EKOVISAM. De utgångspunkter för en eventuell skälighetsprövning som jag nyss har angett ligger helt i linje med EKOVISAM:s huvudprinciper. Jag bedömer det därför troligt att den nu föreslagna lagändringen kommer att medföra erforderliga anpassningar i befintliga och kommande leveransavtal så att något behov av tvingande myndighetsbeslut normalt inte uppstår.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom miljö- och energidepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

4 Specialmotivering

2 § 4 mom.

En områdeskoncessionshavares huvuduppgift är att distribuera ström till abonnenter inom sitt koncessionsområde. I ett nytt *tredje stycke* införs också en skyldighet att *köpa* ström från små elproducenter. Skyldigheten att köpa ström skall inte gälla om det föreligger särskilda skäl till undantag. Avsikten är att undantagsbestämmelsen skall ges en restriktiv tillämpning. Om ett inköp av ström från en lokal produktionsanläggning skulle innebära att distributionen hindras eller allvarligt försvåras bör särskilda skäl anses föreligga. Genom att skyldigheten att köpa ström endast avser anläggningar med en effekt upp till 1 500 kW har skyldigheten i praktiken begränsats till att avse sådana produktionsanläggningar som inte kan leverera till andra än områdesdistributören.

Fjärde stycket, som motsvarar det nuvarande tredje stycket, har ändrats redaktionellt som en konsekvens av att innehavarna av områdeskoncessioner ålagts en ny skyldighet i det nya tredje stycket.

2 § 7 mom.

Första stycket. En koncessionshavare är enligt stadgandet under vissa förutsättningar skyldig att underkasta sig prisreglering. Ändringen innebär, förutom redaktionella ändringar, att prisreglering kan påkallas också av den som enligt de nya bestämmelserna i 4 mom. har rätt att sälja elström till koncessionshavare. De utgångspunkter för prövning av skäligheten i prissättningen m. m. för leveranser från lokala producenter som jag har förespråkats i avsnitt 2.2 innebär att distributören inte skall åsamkas merkostnader genom sin skyldighet att köpa ström från en lokal produktionsanläggning i stället för att köpa motsvarande kraft från sin huvudleverantör. Denna skyldighet påverkar därför inte förutsättningarna för distributörens prissättning för den ström som distribueras till abonnenterna.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslaget till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden lagt fram.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Härigenom föreskrivs att 2 § 4 och 7 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §
4 mom.¹

Den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är skyldig att tillhandahålla ström åt var och en som inom området behöver den för normala förbrukningsändamål, om inte annat följer av andra stycket eller det finns särskilda skäl till undantag.

Inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses bli distribuerad föreligger inte skyldighet att leverera ström för värmeförsörjning av en byggnad, om strömmen är avsedd för värmeförsörjning på något annat sätt än med värmepump eller om strömmen är avsedd för en värmepump men värmepumpar, enligt riktlinjer som kommunfullmäktige har beslutat, inte bör förekomma inom området. Trots detta föreligger dock skyldighet att leverera ström, om värmeförsörjningen av byggnaden med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet. Har ström till en värmepump börjat tillhandahållas före fullmäktiges beslut gäller skyldighet att leverera så länge värmepumpen är i bruk.

Den som innehar områdeskoncession för yrkesmässig distribution är skyldig att, om det inte finns särskilda skäl till undantag, köpa ström från elproduktionsanläggning som är belägen inom området och som kan leverera en effekt om högst 1 500 kilowatt.

Den som innehar linjekoncession är skyldig att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt en innehavare av områdeskoncession, i den mån det behövs för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första och andra styckena. Sådan skyldighet att leverera eller överföra ström föreligger även i övrigt gentemot förbrukare, vars

Den som innehar linjekoncession är skyldig att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt en innehavare av områdeskoncession, i den mån det behövs för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första, andra och tredje styckena. Sådan skyldighet att leverera eller överföra ström föreligger även i övrigt gentemot förbru-

¹ Senaste lydelse 1985:48.

verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

käre, vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

Frågor om förpliktelser, som avses i detta moment, prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

7 mom.²

Koncessionshavaren är skyldig att, på framställning av den som nyttjar elektrisk ström från anläggningen eller önskar komma i åtnjutande därav, för åstadkommande av skälig prissättning underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans eller överföring av strömmen.

För att åstadkomma skälig prissättning är en koncessionshavare skyldig att underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans eller överföring av ström på framställning av

1. den som nyttjar eller önskar nyttja ström från anläggningen,

2. den som levererar eller som önskar leverera ström till anläggningen från sådan elproduktionsanläggning som avses i 4 mom. tredje stycket.

Frågor som prisreglering prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering får göras också av anläggningens innehavare.

Avtal, som strider mot beslut om prisreglering, är utan verkan.

Denna lag träder i kraft den

1987.

² Senaste lydelse 1982:487.

Lagrådet

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1987-05-11

Närvarande: f. d. regeringsrådet Wieslander, justitierådet Sterzel, regeringsrådet Tottie.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 7 maj 1987 har regeringen på hemställan av statsrådet Dahl beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Mats Jender.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

